

N. IORGA

TUDOR VLADIMIRESCU

DRAMA ÎN 5 ACTE

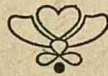
*Colectia
Ramuri*

EDITURA
„RAMURI” S.A.
CRAIOVA

N. IORGA

TUDOR VLADIMIRESCU

DRAMĂ IN 5 ACTE

== „RAMURI” ==
SOCIET. ANONIMĂ
== CRAIOVA ==

PERSOANELE :

Tudor Vladimirescu	Rasti
Nicolae Glogoveanu	Dascălul Andronie
Jianu	Bancherul Dumba
Banul Ghica	Studentul Economie
Elenca Glogoveanu	Levendachi
Vistierul Dumitrachi	Ghiță Cuțuiu
Samurcaș	Preotul Hrisostom
Petrachi Poenaru	Dragu
Brîncoveanu	Miu
Golescu	Zanfira
Filipescu Vulpe	Un boier
Episcopul Ilarion	Un străjer
Căpitanul Iordachi	Un pandur
Baronul de Kirlian	Un slujitor
Consulul Udrișchi	Un psalt
D-rul Starzer	Un schimnic

Panduri, Boieri.

TUDOR VLADIMIRESCU

ACTUL I

Craiova.—Un salon boieresc.

SCENA I

Nicolae Glogoveanu, Jianu, Vistierul Dumitrachi, Samurcaș, dascălul Andronie, preotul Hrisostom, Tudor, alfi boieri

SAMURCAȘ

Dădu Dumnezeu, arhonta, și ni-a venit ispravnic bun. Vom mai putea dăinui în liniște pe moșiile noastre, și drepturile care ni s'au răpit de jărănimea neliniștită, ni le vom lua înapoi.

JIANU

Care drepturi, frate?

SAMURCAȘ

Ale dumatiale și ale mele. Acelea care ni s'au smuls de un rînd de ani, de ni-a scăzut averea, de ni s'a înjosit mîndria, cu care se ține această țară, de ni s'au pornit spre risipă casele odată îndestulate cu toate cele. Drepturile, pronomiile noastre, moștenite de noi din moși și strămoși, aflate de noi aici, socotite de noi ca sprijin în rosturile ce ni s'au dat pentru vrednicia noastră. Drepturile pe care voi, stîlpi al patridei, n'ași știut să le țineți sus, de am ajuns cu toții batjocura moșicilor și a lumii întregi.

JIANU

Tot nu înțeleg. Eu, Vornice, am ca și înaintea casa mea pe moșia mea, lângă biserică unde mi-am pus în pământ pe ai miei cari au murit. Din căsătorie mi s'au născut șapte copii.

VIST. DUMITRACHI

Să vă trăiască, boierule, să ajungă băieții la rang înalt, fetele să se mărite la loc bun și bogat! Și să te fie mulți ani pe dumneata, părinte milostiv al slugilor dumitale toate, eu mine, săracul, în frunte!

JIANU

Vorbiam cu dumnealui. Știi, boieri sîntem cu toții, dar nu ne cunoaștem tot de la o vreme. Pe Glogoveanu-l știu de cînd strămoșul meu mergea la luptă cu strămoșii lui pentru țara aceasta pe care toți o văd, dar puțini o simt. Pe Iata dumisale Samurcaș l-am cunoscut de cînd a venit în țară, și multe vorbe de-ale noastre de baștină le-a învățat dela mine. Pe dumneata, nu că vreau să te jignesc, dar te-am văzut pe lângă prea multe uși dușmane ca să mă bucur că acum ai voi s'o păzești pe a mea.

(Dumitrachi vrea să răspundă.)

Și alfa deocamdată. Eu ziceam că din trupul meu am șapte copii. Dar sufletul meu de creștin și patriot e dator cu dragoste la cinci mii de țerani, pe zece moșii. Eu îi botez, eu îi cunun, eu îi pomenesc la moarte. Din ostenele lor mă hrănesc eu și casa mea, și n'am văzut până acumă nimic la acești oameni buni care să nu se cheme recunoștință și omenie.

(Tudor vrea să vorbească.)

GLOGOVEANU

Lasă, Tudore, să vorbească întîiu cari sînt mai bătrîni ai noștri și mai mari ai tăi. Dumnealui Jianu știe ce este inima ta. Răspuns ar avea să deie Vistierul. Noi sîntem de casă și ascultăm.

SAMURCAȘ

Vistierul spune ce pofteste. N'am mai văzut o țară ca asta. Toate merg de-a 'ndoasele aici. La Împărăție știe fie-

cine ce i se îngăduie. Când vede Turcul, creștinul nostru cade în genunchi. Cel din prostime se uită cu smerenie la dregători. Dregătorii se au unul cu altul după rangul fiecăruia. Iar la un semn al Împăratului nu e cap care să se ție între umeri. Aici e din potrivă. De Vodă, pentru că unii zic că e străin, își rîde oricare. Toată lumea se ține numai de pîri. Sтамbulul n'are de lucru decît tot cu jălbile proaste care se îmbulzesc de aici. Iar, de cînd cu burzulielile porcarilor sîrbi de peste Dunăre, orice țeran crede că a lui e țara pentru care e chemat să-și facă datoria de muncitor și afîta...

TUDOR

Mă iertați, eu i-aș spune o vorbă dumnealui..

GLOGOVEANU

În casa mea, nu. Eu îmi apăr pe aceia cari stau supt acoperemîntul ei, și, cînd o să trebuiască și pentru tine, n'oiu lipsi. Deocamdată să aflu întăiu dela dumnealui ce vrea dela mine ca ispravnic.

GLASURI

Ce vreau mai mulți.. Ce vrem cu toții.. Ce vrea boierimea de care te ții..

GLOGOVEANU

Să vedem. Cu cele de cuviință sînt gata oricui. Dar numai cu acelea.

GLASURI

Ba cu orice către boieri, căci însuși ești boier.

GLOGOVEANU

Vă înțeleg pe toți, dar vreau să aud numai pe unul.

SAMURCAȘ

Ți-o spun, ispravnice, toți acești frați ai tăi, cu cari ai copilărit, cu cari te-ai ridicat în ranguri, învredcindu-te a fi între dregătorii Vlahiei. Tagma boierească se pierde dacă mojiul prinde nas. Birurile nu le mai plătesc la Vistierie, dar

țara se mai poate ajuta și cu altceva decît dajdea țăranilor noștri. Noi însă ce facem cînd dijma n'o dau, cînd la muncă nu se adună? Cu ce ni ținem ipolipsul și ighemoniconul? Cu ce ni plătim datoriile? Căci, știi și dumneata, slujba e cu bani.

GLOGOVEANU

Eu n'am cerut-o.

SAMURCAȘ

O fi cineva care o fi pus o vorbă pe lîngă Măria Sa. Dar noi pentru tot ce am avut până acuma, am plătit. Am plătit cu bani grei, luați dela zarafi, cari-i cer înapoi cu dobinda pe care o știi... De gura lor nu mă stăvesc... Nu-i pot goni dela ușile mele... Sînt față boierească, și am rușine... Negoț de porci nu fac ca alții, că nu mă îngăduie neamul... Copii de crescut am și eu. Strînge-i în chingi, boierule, pe mocofani... Sînt destule nasuri în Vlahia: nu e nevoie să se lungească și ale vitelor cîmpului... Adună-ți ciocoi și trimite-i în sate... Pune din nou pe grumazurile dirze jugul... Altfel nu arăm, boierule, nu arăm (ii pune mîna pe spate). Nu arăm! Și cine ți-a spus de filantropie, acela n'a înțeles că fiecare neam își are rostul lui și că lefteria și-a mîncat-o Romînul de mult.

TUDOR

Eu nu-l las să vorbească așa!

DASC. ANDRONIE

Nu te pripri cu vorba. Slugerule, nu te pripri... Dumnealui e boier mare, din părinți buni...

TUDOR

Părinții miei să-i lași, dascăle! N'au lins pragul nimănu ca să culeagă cu limba fărmațurile aruncate cînilor...

DASC. ANDRONIE

Eu ți-am zis fără mînie, căci mînia este patimă, și patima tulbură mintea omului. Mînia e boală, dragă Slugere, boală rea, vecină cu nebunia.

(Tudor se mișcă.) Ține-l în loc pe omul dumitale, ispravnice. Eu n'am venit la dumnealui, ci la dumneata. În cuprinsul casei dumitale dacă sare cineva la mine, dumneata mă aperi. Și, ca să scurtez, căci văd eu că aici e casă cu primejdie....

PR. HRISOSTOM

Cu primejdie..., și noi ne ducem. Mulțămim pentru așa primire. Boieri ca dumnealor erau vrednici de altă cinste. Aici bate vînt rău, împotriva învățăturilor duhovnicești, duh franțozesc de răscoală. Pe vremea bătrînelui nu era așa. El știa că sîntem toți fiii lui Dumnezeu, dar nu ne-am născut odată și că voia cea de sus cere ca sluga să n'aibă glas înaintea stăpînului.

DASC. ANDRONE

Aristotele, filosoful cel mare, zice tot așa... Om și om, dar toți după categorii. Dela evghenis până la mojić, dela filosof până la omul cel prost și fără învățătură...

SAMURCAȘ

Aici nu e loc pentru noi. Mîne o să știe și Banul. Dacă el ne dă pe așa mîni, Domnul o va ști și el. Scriem și la Țarigrad că aici fierbe ceva, aici se uneltesc răscoale, aici se face epanăstasis, se dă foc țerii. Dumneata ispravnice, asmuți la noi guri rele... Uitați-vă cu ce ochi se uită la noi epochimenul dumitale... Uitați-vă, boieri...

GLASURI

Ne-am uitat, îl vedem... Ne-am săturat de trufia ciocoiului...

TUDOR (indignat, apăsînd)

Ciocoiu te chemi, nu după ce ești, ci după cum ai ajuns. Deci nu mi se cuvine mie acest cuvînt...

DASCĂLUL

Ni se cuvine nouă, așa-i? Mie, dascăl domnesc... Părintelui, pe care l-a crescut Patriarhul... Boierimii aici de față, până la cel mai înalt în rang...

GLASURI

Aferim, Glogovene!... Ne-om mai vedea cînd ți'i curăți casa, cînd ți'i lega pe cine ne latră.

TUDOR

Eu nu latru, dar, dacă sînt vrednic a mi se spune cîne, nu scormonesc în gunoiul nimănu, ci apăr cu credință casa unde m'am hrănit.

SAMURCAȘ

Stăpîn și cîne, noi vă lăsăm, dar batjocura ce ni s'a făcut, s'o știi, arhonta, nu va rămînea nepedepsită... Sîntem mai aproape de Domnie....

SCENA II

Jianu, Glogoveanu, Tudor

JIANU

(Iea de-o parte pe Glogoveanu.) Pe mine mă știi, Nicolae... Eu îți sînt prieten... Iar, despre păreri, poate nu este om de vrîsta mea care să fie mai mult cu sărmanul... N'am luat piei de pe spinarea nimănu, și pe Grecii aștia toți, boieri de pripas, popi de sārindare și dascăli de vorbe late, îi am cum îi ai tu... Aș vrea să scăpăm de dînșii... Cu țeranii ne înțelegem: tot un suflet, numai îmbrăcat altfel... Dar îmbrăcăminte cu îmbrăcăminte, ișlic cu ișlic nu se înțeleg, dacă e alt suflet... Este ceva sălbatec și lacom într'înșii... Mi-e scîrbă de ei și mi-i frică... Parcă-mi văd nepoții cārînd apă la dînșit și curățîndu-se pe mintean de noroiul caleștilor lor.

Să nu-i ascuți! Fie-ți milă de fratele tău cel mic și nenorocit. Nu-i cere mai mult decît datoria lui... Dacă li trebuie robi Răsăritenilor acestora, să-și aducă rudele lor de acasă... Răspundem cu toții înaintea lui Dumnezeu, și mult pot înaintea lui rugăciunile și blăstămele unora ca aceștia... Și, dacă te-or răpune, ce-i? Nu te-a născut tată-tău ca să descalți de papuci pe toate liftele aduse de vînt aice, pe moșia noastră. Dar, vezi..., zi-i lui Tudor să ne lase.

(Glogoveanu face un semn ; Tudor iese.)

Băiatul ăsta nu-mi place mie.

GLOGOVEANU

Am crescut împreună. Fecior de țeran, a dovedit, și-o spun fără părere de rău, mai multă pricepere decît mine. Cu sfatul lui mă țin, după gîndul lui mă îndrept, în inima lui mă încred. Îmi este ca un frate...

JIANU

Veți fi avînd între voi ce știți, și eu nu zic altfel decît ce ai spus. E un om isteț, se vede... Și mîndru. Mai mîndru, nu decît fiul părinților cari l-au născut, dar decît tine, decît mine, decît noi toți... Parcă ar fi neam de Domn, așa se uită și așa vorbește... Nu, nu, eu sînt om bătrîn și mă pricep... In el fierbe ceva. Un lucru mare fierbe într'însul. E foc în inima lui, foc ascuns, dar strașnic... Vezi să nu te arzi... Să nu zici că nu ți-am spus....

GLOGOVEANU

Ce să fac, boierule? Ce-mi cei?

JIANU

Să fiți prieteni, frați, cum vrei să zici, dar mai de departe. Facă el ce vrea, dar pe sama lui... Nu pe a ta, nu pe a mea, nu pe a noastră... Că, uite, noi, Jienii, avem așa o presimțire despre oameni. Cînd a venit Hangerliul Domn, eu, de cum l-am văzut, m'am cutremurat. Era și el un om ca oricare, dar eu i-am cetit soarta în față... Mergea spre moarte, spre moarte cumplită... Avea în față un semn tainic și grozav. Ce-or face oameni ca aceștia, nu scapă de ursita lor... Și Tudor e dintre dînșii... Îl paște ceva din urmă, ceva care nu se poate împăca, ferit-a Sfîntul, cu nimic pe lume... ăsta o să ridice sabie, și va peri de sabie... I-i scris în ochi... Cum n'ai simțit nicio dată? Ce ochi grozavi!

GLOGOVEANU

Să cauț, să-i vorbesc.... Să încerc... Ce greu îmi vine!

JIANU

Ai să te înțelegi cu dînsul... Iea-l încet, cu dragoste... Vorbește-i pe departe... Atît se cere: să înțeleagă că i-ai prins laina.. Se duce singur... Și face bine: și pentru tine și pentru el... Lui îi trebuie să fie singur... Aceasta-i osînda lui... Mă închin dumitale. Ne-om mai vedea.

GLOGOVEANU

Dacă ai dreptate, atunci îți mulțănesc.

JIANU

Ba încă ce dreptate... Om trăi și om vedea (iese).

SCENA III

Glogoveanu, Tudor, Un slujitor

GLOGOVEANU

Să poftescă Slugerul.

SLUJITORUL

Și dumnealui mi-a spus că are o vorbă.

GLOGOVEANU

Unde e?

SLUJITORUL

În cămara de alături. Scrie ceva.

GLOGOVEANU

Să poftescă. Să-l fi luminat Dumnezeu că mă poate scăpa din chinul ce mi l-a dat fără voia lui?

(Tudor intră.)

...Tudore, ce zi rea pentru noi!

TUDOR

Nu-s rele zilele care lămuresc, ci numai cele care încurcă. Și astăzi s'au lămurit multe.

GLOGOVEANU

S'a lămurit mai presus de toate cît îmi ești de drag pentru sufletul mare ce ai în tine. Cum aș vrea să mă rup și eu din tot ce am moștenit, din tot ce mi-a adăugit viața și să fiu ca tine: săgeată slobodă mergînd drept spre țintă!

TUDOR

Săgeată, da... Și dacă se frînge, lovește... S'a dus din arc, și niciodată nu se mai întoarce într'însul. E frumos la noi acasă, boierule și frate Nicolae. Mi-am închipuit de multe ori că este loc aicea pentru mine până la sfîrșit. Mamă-mea era o femeie slabă: am dela dînsa duiosii de astea proaste... Dar mă scutur, și mă îndrept.

GLOGOVEANU

Te-ai supărat. Iartă-mă de ce ți s'a spus... Păcat că erai de față cînd au venit oamenii aceia... Așa li-i firea... Dacă ar avea toți o fire ca a mea măcar... Dar ăștia sînt, între ăștia trăiesc... E o osîndă, știu... Dar ce pot eu să fac!

TUDOR

Să-ți iei lumea în cap ca mine, de sigur că nu. E drum greu... Dușman ți-aș fi de te-aș lua... Dar eu mă duc, să știi...

GLOGOVEANU

Te duci tu de la mine? Pe cît timp și unde, și mai ales de ce?

TUDOR

De ce? Ca să nu văd... Ca să nu aud... Ca să nu rabd...
(apăsător) Ca să nu fiu adus a vărsa sînge în casa ta...

GLOGOVEANU

Tudore! Ce vorbe sînt astea?

TUDOR

Ce vorbe! Dar omul are vorbe care nu sînt ale lui... Fapte care nu sînt ale lui!... Are un rost care trebuie să fie, orice s'ar împlini...

GLOGOVEANU

Rostul tău l-am simțit de mult... Nu ți-am spus, dar l-am simțit... M'am închinat rostului tău, de și mi-e frică să-l spun care este.

TUDOR

Nu-l pot spune nici eu... Dar ce nevoie am să-l spun?... Când va veni ceasul, eu voi fi acolo. Și atîta. Că nu mi-o cere nimeni să nu fac ce știu că pot. Am fost la Sîrbi, o știi. Am trăit acolo cîteva luni, mai mari decît o viață. Am vărsat sînge... Ce pricepeți voi cari nu l-ați vărsat? Să iei viața unui om fiindcă ești încredințat că trebuie... Din clipa aceia ai pus viața ta însăși la picioarele dătătorului de vieți... De atunci nu mai este a mea.. Mi-o cere, i-o dau. Și sabia n'am frînt-o. Eu am ucis, și știu că voi mai ucide.

GLOGOVEANU

Să nu te audă...

TUDOR

Stăteam într'o sară în tabăra lor. Ștersesem sabia de iarbă. Nu-mi părea rău. Turcii aceia călcau în picioare o față, un neam.... Și strămoșii lor așa făcuseră. Prea multe păcate, se cerea ispășirea.... Și Sîrbii cîntau o doină de-a lor, aspră, tare, rea... Eu m'am gîndit atuncea de ce nu pot să cînte așa și ai noștri.... Ai noștri liberi și ei, Nicolae!

GLOGOVEANU

Taci, mă tem... Tu ai vлага părinților tăi... La noi, boierii, s'a măcinat de mult... Lasă-mă să închid ochii, să nu văd... Și zi, te duci? Te duci numai decît? Lași casa asta? Cămăruța ta? Sfintele icoane? Și tot ce te leagă de lucruri și de oameni?

TUDOR

Trebuie. M'a luminat ziua aceasta. Să știi că Dumnezeu i-a trimis pe aștia. Au osîndit o tagmă întregă. Să mă ajute Dumnezeu!

GLOGOVEANU

Mă doare, dar nu te țin. Ești tu om să te ție cineva? Dar dă-mi voie să te rog de ceva, dă-mi voie să-ți cer o îndatorire. Și dă-mi voie să-ți dau pentru vechiul acoperiș pe care-l lași, alt acoperiș.

TUDOR

Spune.

GLOGOVEANU

Tudore, du-te la Viena. Nevasta mea e acolo, bolnavă. Știi ce grijă-i port. Socru-mieu a încurcat toate. Nemții de acolo îi pradă pe amîndoi... Tu știi legile...

TUDOR

(Foarte mișcat.) Eu să merg acolo? Dar dacă nu e în drumul meu? (După o luptă cu sine.) Dacă-mi împiedec drumul?

GLOGOVEANU

Tu știi cum te socoate Elenca... Faci o faptă bună... Poți scăpa un om de la moarte, un om la care ții...

TUDOR

Da. (revine răpede.) Țin ca la tot ce cuprinde această casă binecuvîntată... Țin ca la dumneata. Țin mai mult decît la mine. Mai puțin numai decît la datoria mea. Vrei să zăbovesc? O fac. În puterea tuturor amintirilor care mă năpădesc astăzi, voi ști să-ți rămîn prieten.

GLOGOVEANU

Îți mulțănesc, Tudore.

TUDOR

(Pentru sine.) Și poate că nu știi nici cît să-mi mulțamești..
Și nici pentru cel
Plec cu cea d'întăiu poștă. Și poate ne-om mai vedea.

ACTUL II

SCENA I

La Viena, în casa Banului C. Ghica

Banul Ghica, fiica sa Elenca Glogoveanu, Baronul de Kirlan, dr. Starzer, căpitanul Iordachi, Tudor.

Se joacă cărți la masă. La alta, înaintea cafelelor, cei de mai sus vorbesc politică. Elenca Glogoveanu, foarte slabă, pe o sofă.

BAN. GHICA

Ai fost la cafenea, doctore, ce vești? Congresul merge?

Dr. STARZER

Merge cum n'am fi crezut. Biruința Împăratului nostru dă roade pentru toată lumea. Europa se așează pe temelii nouă. Legalitatea își iea drepturile călcate în picioare de revoluționari. O să ni putem căuta iarăși de meserie, de negoț, de carte. Ne-a ajutat Dumnezeu să vedem răsturnarea pentru totdeauna a tiranului Bonaparte. Viena, care a suferit așa de mult de pe urma lui, are acum mulțămirea că în cuprinsul ei se împarte moștenirea uriașului zdrobit...

BAN. GHICA

Să-i dea D-zeu tot binele orașului acestuia primitor! De când am ajuns aici, parcă sînt altul. Nu mă mai trezesc în fiecare zi cu groaza că un Domn nou va aduce prigoniri împotriva mea și a familiei mele, nici că o nouă haită de cîrjalii a trecut Dunărea jăfuind satele și ameninșînd orașele înseși supuse Împărăției.

ELENCA

Plăcut oraș! Ce lume veselă, și bună! Cîtă iubire față de noi! (Întinzînd mîna către tatăl său.) Mergem, tată, la Prater?

E afița vreme de cînd nu mă lași să ies! Și eu n'am șeptezeci de ani în spate! Și nici fetiță nu sînt! Aud că un viorist mare dă concerte în Casino.... Și toată lumea se adună la comedie în Teatrul cel mare.... Vin împărașii, regii, prinții, generalii cei mari.... E acolo toată Curtea.... Și lumină și veselie.... Aici la tine, tată, mi-e urît.... Știi tu? Numai de urîtul tău sînt bolnavă. (Ghica vrea să vorbească, medicul îl oprește.) Mă înăbuș de căldură și tușesc de fum.... Cafeaua voastră îmi ia somnul numai de-o văd.... Lasă păsărica să zboare, tată.... Nu moare dintr'afîț....

Dr. STARZER

Așa, așa! Veselia e bună. N'avem leac mai sigur decît dînsa. E sănătate și chezășie de viață lungă.... Să rîdă toți! Și bărbații bătrîni ca Banul—ce stai crunt, prietene?—, și cei tineri, ca băiatul ăsta (arată către Tudor), care stă întunecat și mut ca o statuie a ameninșării, și femeile... Cele așa de frumoase ca dumneaei cu afîț mai mult.

ELENCA

Atunci, doctore, mă pot duce?

D-r. STARZER

Nu mă luați răpede... Eu sînt doctor și om în vrîstă... Mă tulbur... Bucuria e bună, dar trebuie și răbdare... Afară a nins și bate vînt aspru de Dunăre; n'aveți deprinderea...

CATINCA

Parcă la noi, doctore....

D-r. STARZER

Ce știi eu? La voi sînt butce închise... Sînt.... În sfîrșit sînt multe lucruri care lipsesc aici... Să așteptăm, să așteptăm.. Nu așa mult... Uite, cînd vei vedea că se înverzește parcul și că plesnesc mugurii castanului dela fereastră..

ELENCA

(tușind.) Ești rău, doctore....

BAN. GHICA

Tot așa de rău ca și noi toți cari te iubim.... Ca și mine, ca și baronul (Kirlian se înclină solemn), ca și băieții ăștia, ca și dumnealui Tudor... Nu e așa, Tudore, că nu-i vreme de primblat?

TUDOR

Nici de primblat, nici de trăit... Măcar așa cum trăim acum... Nu zic de dumnealor, cari au de ce să fie mulțămiiți, ci de noi, de d-ta, Bane, cu năcazul d-tale, de dumneaei... (se oprește îndelung).

ELENCA

(Naiv.) Așa e? Ce viață! Nu, Tudore?

TUDOR

De dumneaei —pe care să ni-o deie (se indreaptă), să ni-o fie Dumnezeu sănătoasă, de cei de acasă toți, prada vrăjmășiei cui vrea numai să-i calce și să-i despoaie.

(Sosește studentul Eonomie.)

SCENA II.

Aceiași, studentul Eonomie, bancherul Dumba.

BAN. GHICA

Hehe! Mai iaca un tînăr.... Ce veste, logofete? Ai mîntuit astăzi la Panepistimion?

STARZER

Cine a făcut lecție la Universitate?

EUNOMIE

Profesorul Walter... Despre afecțiile nervoase în convalescență. Dar avem ceva mai important, patrone al meu, boierule... În congres s'a vorbit de Împărăția turcească...

(Toți trag scaunele lîngă acela pe care Banul poștește pe tînăr.)

KIRLIAN

Cine ți-a spus? Ai ceva scris?

EUNOMIE

Am gazeta grecească. Iată ce spune: „Slăviții monarhi au luat în cercetare și soarta creștinilor din Împărăția prea-

înnălțatului Sultan, cercetînd tratatele de pînă acum, și se prevăd hotărîri însemnate, care să li asigure un traiu potrivit cu ideile filantropice de care sînt însuflejiți arbitrii Europei...”

KIRLIAN

Zile mari se gătesc, boieri dumneavoastră. Dacă s'au amestecat monarhiu, apoi să știți că hotărăște Austria. Turcii o să fie puși supt controlă... Internunțiu o să supravegheze împlinirea legăturilor celor vechi... Se trezește Helada, simpatrioșilor... Învie fenixul... Îngerul Domnului o să zboare spre turnul Sfintei Sofii... Lucru mare, lucru mare... (bate din palme). Să meargă cineva acasă și să spuie Țiganului că slugile au două ocă de vin la masă, fiindcă în sara asta am avut o mare bucurie.

BAN. GHICA

Te vezi, Kirliane, tălmaciu la Constantinopol, secretar pe lîngă Internunțiu, om mare... Faci episcopi și recomanzi Domni, ei? Și mai pui la loc din cheltuiala abonamentelor la gazetă și tipăririi cărților pentru nație...

Dar, vezi, n'o să fie așa. Mai stai la Viena, odată ce, de cînd te-ai făcut baron, nu-ți place Țara-Românească... Cine a poruncit la Țarigrad va mai porunci... Rusia, sfînta Rusie, maica noastră ortodoxă, protectrița noastră cea făcătoare de bine, din zilele Împărătesei Ecaterina pînă la minunatul Împărat Alexandru cel de acum, să trăiască întru mulți ani. (Se ridică și pune mîna la frunte.) De acolo e nădejdea, boierilor. Supt aripa vulturului răsăritean este odihna noastră, și numai acolo... Să avem numai răbdare și credință... Vin vremi mai bune... Pronomiile s'or întări... Autonomia din Moldova și din Valahia s'o întinde și asupra celorlalți de o credință... Bun e Dumnezeu!

EUNOMIE

Și numai afîta, patrone, numai afîta ?

ELENCA

Nu vă certați... V'am spus să nu vă certați... Politica voastră e ca fumul de ciubuc (tușește). Elefterie, spudee, elef-

terie... De ce pentru țeri, de ce pentru nații și pentru mine, delă Dumnezeu și delă oameni, de ce nu? Ori este numai o robie pe pământ?

EUNOMIE

(Merge de-i sărută mîna.) Nu, coconișă, toți să fie liberi.. Și d-ta pentru concert și pentru teatru, pentru primblare în Prater, pentru un drum mare și frumos în Italia...

ELENCA

O da, în Italia Corinei și a lui Osvald, în Italia portocalelor... Și n'a cefit nimeni „Corina“... Țștia fac politică... Și Tudor are altă treabă... Aici nu poți răsufila nici cu trupul, nici cu sufletul...

EUNOMIE

(Spre boieri.) Hellada, simpatrioșilor, căci simpatriot ni este și Banul, după strămoși, după naștere, după limba ce-o vorbim, după suflet...

BAN. GHICA

De sigur, de sigur... Vlahia e un pământ: Hellada, Hellada e țara; Vlahii sînt un norod, poporul sînt Elinii... Cine nu e Elin, e țeran,

(Întră Dumba.)

EUNOMIE

Iată și dumnealui bancherul... Vorbiam—iertăși-mi vrîsta, căci asta e vreme de tineri!—vorbiam de neamul nostru care se ridică, trebuie să se ridice! Duhul lui Rhigas a trecut în noi, al lui Rhigas cel închis, bătut, mucenicit,—după ce Austria-l vînduse—da, Austria—și nu-l știuse Rusia, Rusia d-tale, Bane. Duhul lui ne chiamă, nu la Iași, la București, ci la Atena, la Lacedemona, la cetatea împărătească, la Constantinopolul dreptului nostru neatîns. N'auziși strigarea, imnul sfînt al martirului: Devte, pedes ton Ellinon, „Copii ai Elinilor, ridicăți-vă“? (Toți se ridică în picioare.)

DUMBA

Tînărul are dreptate... Se schimbă toate... Din ruinele trecutului crește iarbă... Iarbă înflorită din măduva morților... Pricepem și noi, negustorii... Iată, am cetit dăunăzi o carte în graiul nostru de acasă, în dialectul nostru vlah... Roja ni spune de Romani, de slava care a fost, de mărirea care ne așteaptă, și pe cei mici dintre creștinii de lege răsăriteană.. Dumnezeu mută hotarele și trezește sufletele... E lucru mare, mai presus de voința și de puterea oamenilor....

KIRLIAN

Ce Vlahi de colo și Vlahi de colo!... Elini, Elini cu toții politicește... Așa a fost pe vremea cea mai veche... Așa sîntem și așa vom fi; altfel la ce capăt ajungem? Rămînem. Supt Turci cum am fost... Și e păcat să pierdem prilejul, solia din ceruri!

ELENCA

Tată, mi-e somn! Dumnealor nu știu decît să se certe. Mi-e somn și mi-e greu! N'am și eu un suflet de om să mă înțeleagă... Ucideți-vă aiurea; pe mine lăsați-mă în pace: sînt o biată femeie, și sînt bolnavă!

(Rizînd.) V'am supărat? Sărut mînile, taică! Iertați-mă, boieri. Nu vi se pare că aji înfirziat?... Și așa congresului i-om putea spune mine ce dorim... Nu se hotărăște nimic pănă atunci....

BAN. GHICA

Mă rog și eu de sinhorisis, arhondes... Fata e zarifă....

Dr. STARZER

Așa zarifă, nu... De ce-o speriați? Dar politica e lucru de bărbași... Și dumisale-i face rău. Mai ales că nu facem aici revoluția... Nu e așa, tinere? (către Tudor).

TUDOR

Sigur că nu. Și nici pentru aceia, ci fiecare pentru durerea lui.

ELENCA

(Alintată.) Și nici pentru aceia, Tudore. De ce sînteți răi? De ce ești rău? Durerea e de la Dumnezeu și mîngîierea tot dela dînsul. Altfel aș mai trăi eu dacă n'aș aștepta-o? (tușește își șterge ochii, pleacă).

BAN. GHICA

Bună seara, boieri. Vedeți, asta e bucuria mea. Mă duc după dînsa. Tudore, petrece oaspeții. Și pe dumnealui Iordachi, care a făcut bine că a tăcut, măcar n'a supărat pe nimeni (boierii iese).

SCENA III

Tudor, Iordachi

IORDACHI

Slugere, aș vrea să-ți spun o vorbă.

TUDOR

Vre-o știre din țară! Am auzit că mi-au ars Turcii căsuța și mi-au prădat moșia... Afîta mai bine! Sînt încă mai slobod...

IORDACHI

Slobod, pentru ce?

TUDOR

Pentru ce mi-e lăsat să fiu... Ei! Bate el ceasul, și omul care are ceva de îndeplinit trebuie să fie gata...

IORDACHI

E bine de noi că nu ne ține nimic pe lume... Eu am și uitat de locul unde m'am născut... Părinții, ierte-i D-zeu, nici nu știu cînd și unde au murit... Casa mea e oastea mea. Suflet de femeie nu s'a lipit de mine. Sluga Dumnealui ieri, sluga neamului mîne... Pun pe alții în gura puștii, și'n gura puștii altora sînt eu! Așa e frumoasă viața... și d-ta tot așa, Slugere!

TUDOR

Ce mă leagă de viață de ce s'o spun? Mai ales că nici nu mă leagă multă vreme... Ei, ce grozav lucru, căpitane,

e să vezi murind o făptură frumoasă a lui Dumnezeu, o pasăre albă cu graiu dulce... De ce-și râde Dumnezeu de tine-rețele ei?

IORDACHI

Cucoana Glogoveanca?

TUDOR

Da. Dar ce te privește pe d-ta? Nici pe mine nu trebuie să mă privească. Eu sînt om slobod, căpitane.

IORDACHI

Să fim atuncea frați pentru ideie!

TUDOR

Care ideie și cum să fim frați: d-ta de unde ești, eu de unde sînt, și fiecare pe drumul lui!

IORDACHI

Și eu sînt Vlah, de departe din Olimp... Ce e Tismana voastră pe lîngă mănăstirile noastre din stînci, sus, de te suie cu hîrzobul? Dar nu mă simt de acolo și nu mă simt nici de aici. Eu sînt al ideii.

TUDOR

Ce ideie? Ca astea din gazetele nemțești? Ca ideia Franțujilor învinși?

IORDACHI

Ideia pentru care am jurat și de care odată în viață nu mă despart. Ideia că Împărăția creștină trebuie făcută la loc, unde a fost, cîtă a fost, cum a fost, pentru toți creștinii de lege dreaptă. Și că trebuie să facem aceasta cu arma.

TUDOR

Dar eu nu sînt Grec... Ce am eu cu Grecii?... Dar eu de Greci mă împiedec.

IORDACHI

Nu de Greci, te înșeli, ci de boieri. Cu boierii turci s'a bătut Caragheorghe, cu boierii greci vrei să te bați tu... Dar

de ce nu și cu boierii romîni?... Au nu ești și tu omul norodului care suferă?

TUDOR

Ba da. Asta sînt, și așta sînt.

IORDACHI

Apoi asta s'o facem. Să desrobim poporul.. Să-l ridicăm în picioare... Pe urmă el și-o alege ce vrea. Ori nu-l crezi în stare s'o facă?... Nu te uiți la Sîrbi? Ce, adecă mintea lui Carageorghe-i îndreaptă? Cine e Carageorghe? Ce pricepe și ce poate Carageorghe? Poate Duhul lui Dumnezeu coborît în oameni. Dar oamenii trebuie să stea drepti înaintea lui ca să-l primească.

TUDOR

Înțeleg și vreau. Vreau și eu. Mi-oiu face datoria, căci eu nu slujesc nimănuia, și n'am simbrie dela nimeni. Pe urmă facă-se voia celui din cer!

IORDACHI

Dar trebuie să te legi cu dînsul prin jurămînt.

TUDOR

Eu de cînd sînt n'am jurat nimănuia. Am fost omul voii mele slobode. Poporului meu i-aș jura, dar în mîna cui? Care e Domnul săracilor noștri?

IORDACHI

Aceia s'o vedea pe urmă. Cine știe? Adecă numai Sîrbii să găsească un gospodar? Deocamdată avem un Împărat.

TUDOR

Care Împărat?

IORDACHI

Nu cel care trebuie să fie în Scaunul lui, la Țarigrad. Și care vine, vine iute... Numai ce te'i trezi cu dînsul. Deocamdată e altul: unul mare, necunoscut, atotputernic.

TUDOR

Cel rusesc ?

IORDACHI

Căruia te-ai îndatorat ca ostaş. Nu ştiu. Poate el, poate altul. Să-i zicem arhî, căpetenie. Şi i-am jurat lui toţi. Jură-i tu acum. Scapi poporul tău, pricepi? Faci oameni din neoameni, domni din robi. Vrei? Eu plec mîine. Nu mă întreba unde. Dar să nu-ţi pară rău că nu m'ai ascultat.

TUDOR

Un cuvînt de ostaş îţi ajunge?

IORDACHI

De la tine da. Nu-mi trebuie biserică şi preot. Ci te întreb pe tine: Slugere Teodor Vladimirescu, locotenent în oastea Măriei Sale Ţarului, te crezi întrat în legătura celor ce luptă până la capăt pentru sfînta cruce şi desrobirea poporului creştin, gata până la moarte?

TUDOR

Ce pierd eu făgăduind? Ce-mi plăteşte viaja? (hotărît.) Făgăduiesc.

IORDACHI

Într'un ceas bun, frate Tudore! Căci fraji sîntem. Să n'o uişi! (îşi strîng mina).

ACTUL III

SCENA I

Mitocul episcopiei de Argeș în București. O masă întinsă.

Episcopul Ilarion, Tudor

EPISCOPUL

Așa, Slugere... Cu hîrtii zvîrlite supt porțile boierilor și cu stihuri grecești împotriva lui Vodă, săracul, nu se schimbă lumea... Și lumea trebuie să se schimbe... Nu vezi tu că am încremenit toți ca morții din morminte?... Ție ți se pare că trăiești, și mie, și boierilor, și lui Suflu săracul, care era mort cu douăzeci de ani înaintea de a se pune în pat, unde moartea nu venia să-l caute fiindcă pușia a hoit, și morții nu-i place să-i iea înaintea cineva... Ba-i plac une ori oamenii proaspeți... Voinici, tineri, plini de vlagă, frumoși și dîrji ca tine, Tudorel...

TUDOR

Cu dînsa nu m'oiu certa niciodată. Nu ne-am întîlnit încă, dar eu am căutat-o multă vreme... Ei, pe drumul la dînsa se găsesc lucrurile cele bune și tari...

EPISCOPUL

Mie nu-mi trebuie așa musafir... Măcar că am, ca Vlădică, locul asigurat în Raiu... Nu te poftesc și pe tine, căci nu ne-or lăsa să trecem amîndoi... Și apoi poate nu-i mai bine decît aici, după o masă ca asta, măcar cum m'am înfruptat eu de la dînsa... M'am rugat destul pe pămînt ca să mi se ierte canonul în ceruri... Dar aici vreau să trăiesc, și pentru asta mă supără toți morții ăștia cari umblă, toate umbrele care-mi întunecă voia bună... Ci mișcați-vă odată, fireați ai dracului... Nu vedeți voi ce e de jur împrejur?... A întrat

Satana în oameni... Trebuie să-l fi trimis Dumnezeu, căci altfel n'ar zburda afîta... Că Dumnezeu e mare, și nu se mișcă fără dînsul o codiță de drac... Mișcați și voi...

TUDOR

Cînd o veni vremea, n'om lipsi, Preasfinte. Dar crede-ne și pe noi că nu putem ieși din firea noastră. Una e Franțuzul, care se aprinde răpede, alta e Neamful, care numai cînd își vede năluca, se iea după dînsa, și alta e Grecul, care sare ca scînteia și se sfînge ca dînsa...

EPISCOPUL

Ce Grec, mă, ce Grec? Adecă și eu sînt Grec. Dar al dracului să fiu, eu, episcop—dacă n'o fi avînd destui și fără mine,—al dracului să fiu de-mi aduc aminte: Grec sînt ori ba. Eu sînt popă și afîta... Popă de chilie, popă de episcopie, popă de slujbă, popă de petrecere, popă de viață, mă înțelegi tu?... Și aș vrea să vă scutur pe toți ca să înviași... Și cine știe? Cînd îți porni, poate să-mi găsesc în vre-un sânducel vechiu pistoalele de cînd eram voinic ca tine, și, cu tot măgarul lui Hristos blînd ca părintele Mitropolitului, eu mai știu merge călare....

TUDOR

Să mă întorc la vorba mea. Noi sîntem acum Vlahi, înceji, chibzuiți, dar statornici. Poate că Preasfinția Ta n'a mers încă până la fundul inimii acestui neam de proști suferitori, de dîrvală. Și eu mai sînt și țeran. Țeran cu tot işlicul meu, cu toată cartea grecească din casa fratelui Glogoveanu, cu toată învățătura de legi și drumul la Viena. Țeran m'a născut maică-mea, și am văzut pe tata cu mîinile pe coarnea plugului, iar eu am mîinat vitele în băătătură. Sînt răbduriu și eu ca dînșii, și mi s'a îngroșat pielea de cîte bice au căzut pe spinarea neamului meu. Mi-e obrazul ars de multele lacrimi ce le-au plîns aceia cari nu s'au putut răzbuna. (Episcopul vrea să-l oprească.) Nu, părinte, lasă-mă. Eu vorbesc rar și pușin. Am zăbala robului în gură, și, cînd spun ceva, sînge se amestecă în vorbele mele. Cînd mă pornesc, trebuie să

merg până la capăt ; altfel îmi rup limba în două și-mi mușc buzele... Așa sînt și la faptă... Cu mine, să știi nu rămîne nici-meni în drum... Dar, ca să mă pornesc, îmi trebuie o siguranță... Sfinția Ta poți începe slujba cînd vrei, noi nu putem tăia brazda până nu plouă de sus, ori până nu se desghiață pămîntul... Și ori n'a plouat de mult, ori frigul ține lutul înțelenit, că nu răzbim cu fierul.

EPISCOPUL

Frumos, frumos... Cu patos și retoricește... Tu ai fi fost, Tudore, un predicator grozav... Ar fi plîns lumea pe urma ta, —și femeile s'ar fi dat în vînt după căutătura ta cea fioroasă... Că, știi, asta li place lor... Noi, ăștia, cu blagoslovenia, sîntem buni doar la mănăstirile de maice,—ier-te-mă Dumnezeu ce prostii spun în ceasul acesta, către tine, care le auzi și le uiți...

TUDOR

(Zîmbind seurt.) Ce n'aude omul!

EPISCOPUL

Tocmai... Dar, cum zîmbești a rîde acuma, iaca să vezi că și omul vesel ca mine merge până'n adîncul lucrurilor... Până la prințipii, Tudore... La filosofică și la practică... Înțeleg că tu nu vrei să te linciurești, cum am zice, într'o revoluție de pe urma căreia să-ți pierzi capul sau să-ți lași țara, iar toate să rămîie cum au fost...

TUDOR

Mîne, dacă vreau, ridic Oltenii... Pandurii Cloșanilor și moșnenii Gorjului. S'o strînge ceva și din Vilcea și din bieții plugari ai Jiului-de-jos... Tîlhari ar fi, dar nu-mi trebuie... Cu ei nu fac ispravă, și răspundere pentru dînșii nu ieau... Dar, vorba e, după ce i-am ridicat, i-am făcut oaste, am zvonit, ca la Sîrbi, Adunarea norodului...

EPISCOPUL

Și te-ai făcut gospodar peste dînșii... Da, da, gospodar... Ori nu ți se cade? Te văd călare, cu sabia de la Împăratul

la coapsă, cu pistoalele la coburi, cu ipingeaua blănită alb, domnește, cu ișlicul de Voevod.. Nu te apăra, drace, nu te apăra... Simt eu ce arde în inima ta... și bine că arde! Cu oameni de ăștia se face ispravă, și noi avem ce privi...

TUDOR

Fleacuri! Că mie de haine-mi arde și de cai! Dar, vorba e, eu mă ridic, trezesc oamenii de la muncă și de la nevoia lor... Îi bag în foc... Apoi vin Turcii... Și atunci, atunci când se alege lucrul, eu cu cine stau? Asta e: cu cine stau? Cu căciula mea, cu holăta care nu știe ce e războiul—războiul cu o Împărăție,— cu câțiva Greci nebuni, dăscălași și spudei de școală, băieți de prăvălie și calfe la isnafuri, ori cu cîrja cea mare a Preasfinției Tale? Că războiul așa-i... Suflet, suflet, dar trebuie și ceva trup în care să se aprindă...

EPISCOPUL

Hai să vorbim atuncea... Tu cunoști pe Pinis?

TUDOR

Consulul? Ce fac eu cu el?

EPISCOPUL

Cu el nu faci nimica decît slove pe hîrtie, că el, cum îl știm: mititel și suptirel, cusut în nădragi nemțești, alta nu poate. Dar pecetea Împărăției rusești pusă supt scrisul lui este ceva ori nu e?

TUDOR

Este,

EPISCOPUL

Apoi, dacă este, uite (deschide un saltar și scoate o hîrtie). Pinis scrie lui Iordachi. Nu-i nevoie să te întreb dacă-l cunoști bine pe Iordachi (se uită lung în ochii lui)

TUDOR

(Scurt.) Îl cunosc.

EPISCOPUL

Parc' ai zis că-l cunoști. Eram sigur. Acela-i un om. Ce zice e zis. Și, dacă (apăsât) i-a zis cineva o vorbă, apoi vorbă trebuie să fie. La dînșii, la Arnăuți, socoteala e scurtă.

TUDOR

Și la alții...

EPISCOPUL

Firește că și la alții. (privindu-l lung.) Parcă dacă n'ar fi și alții, cu cine s'ar înțelege...

TUDOR

Ce vrei să zici, Preasfințite?

EPISCOPUL

Vreau să zic afîta: că Pinis, pricepi: Pinis, s'o fi înțeles cu dînsul. Că iată ce scrie: „Din porunca știutului Archi, stăpîn a toate, poruncitor și de ascultare neșovăielnică, supt pedeapsă de moarte, al vostru, ești înștiințat că, la cea d'întăiu mișcare ce este să fie după întîmplarea știută, ai noștri vor trece hotarul și nu vă veți căi de ce ați făcut..

TUDOR

Ai noștri, care?

EPISCOPUL

Cetește pe sabia ta și te vei închina înaintea stăpînului lor... Rușii, Tudore, Rușii. O jumătate de lume care s'ar prăbuși peste putregaiul turcesc. Ce-ți mai trebuie?

TUDOR

Arată pecetea... (o cercetează atent, îndelung.) E bună. Și întîmplarea?

EPISCOPUL

Că doar o gîcești și tu. Mai are țara un Domn?

TUDOR

Șuflu...

EPISCOPUL

Ce Şuju, ce Şuju! Dar crezi tu că mai judecă el în Divan, crezi tu că mai apucă el toporul cu mîna! S'a sfîrşit cu Şuju, Tudore... Țara e a cui o apucă...

TUDOR

Ştiu că era bolnav...

EPISCOPUL

S'a lecuit, s'a lecuit... Acuma î-i bine... Dar ce crezi tu că doctorii nu pricep politica... Ce, Hristarie e un prost? Nu înţelege el că, dacă este un nêrod în drum, mai mult face drumul decît nerodul...

TUDOR

Nu cred; vrei să mă bagi în bucluc. De unde ştii?

EPISCOPUL

(bătînd din palme.) Să vie nepoata. (către Tudor.) Are să-ţi vorbească cineva care vine de la Curte. (Apare o femeie tînăra.) Spune-i, Zamfiro, dumisale vorba noastră.

ZAMFIRA

Dar cine-i dumnealui?

EPISCOPUL

Asta mă priveşte pe mine. N'o să te mărişti cu dînsul... Că doar nu-i așa de bătrîn... Spune-i.

ZAMFIRA

Ce să spun... Am venit acum două ceasuri de la Curie... In odaia lui Vodă nu s'a făcut foc de două zile. Doamna și fetele întră și ies... Doctorul n'a călcat pe acolo... Doamna umblă să-l ucidă... Divan nu s'a jînut... O ştafetă a plecat la Țarigrad astă noapte... Ducea bani mulți într'ascuns... Eu cred că Vodă a murit.

EPISCOPUL

Auzi... Și nu-ți ajunge... Uite și dovada... Vină la fereastră (îl trage de mincă) Vezi Curtea, că doar e aici, la o palmă

de loc.. E frig rău, nu-i așa?... Dîmbovița îngheață... Soarele e roșu ca sîngele... Numără coșurile... Unde-i odaia lui Vodă, știi. Fumegă toate; cel de la dînsul nu... (Tudor face dîn cap că așa e.) Ehe, Tudorel, Tudorel, bate ceasul, bate ceasul... Ori ești om, ori altfel să căutăm pe altul... Prodan, Macedonschi..

TUDOR

Niște fâlhari.. Îi știi de la Sîrbi... Săraca țară pe mîna lor. Și care-i omul de la noi să creadă într'înșii!

EPISCOPUL

(apropiindu-se.) În tine cred...

TUDOR

Că în cine vrei să creadă... Și eu cred într'înșii...

EPISCOPUL

Atunci, tu pleci?

TUDOR

Mă duc...

EPISCOPUL

Te duci, te duci.. Bani ai?

TUDOR

Găsesc. Doar banul țerii e în mîna vameșilor.

EPISCOPUL

Ei da, așa-i banul țerii, al norodului, al elefteriei, al des-robirii. Bravo, Tudore, așa te vreau... Dar cînd vei fi acolo, cînd îi vei chema, cînd s'or aduna pîlcuri, pîlcuri, dîn munji, din fundul văilor, din margini de codru, cînd te-or pune în fruntea lor, trebuie un semn, Îl ai? Un steag, un steag ca'n vremea veche...

TUDOR

Oaste să fie, Steagul se face...

EPISCOPUL

Așa e, așa e... Totul e omul, celelalte vin de la sine... Dar mare lucru e și semnul... Știi, în clipa asta se prind de

sulițe steagurile fenixului pentru oastea cealaltă, cea mare, care vine pe urmă... Și un steag și se cade și ție... (se oprește)
Și steagul acela îl am...

TUDOR

Ce steag? Vre-un prapur cu sfinți luat din vre-o biserică?
Un steag care se duce la morți? Dar eu n'am murit încă...

EPISCOPUL

Prapurile ni trebuie. Nu le dăm. Avem mulți de îngropat...
N'o să-i încapă cimitirele... Or ajuta și cîinii pentru păgîni...
Căci așa o schimbare nu se face fără ca morții să se adune
pe cîmpii, în curți, în cămări... Dar steagul acesta e nou-nouț,
și ce frumos... (îl scoate dintr'un dulap.) Ia te uită...

TUDOR

(Se repede la el, se uită lung.)

Vulturul nostru cel vechiu... (mișcat.)

EPISCOPUL

Da, vulturul, nu corbul. Știi stihurile lui Iancu Văcărescu,
la pravilă :

Și cînd acest corb sărman
Iar acvilă s'ar face
Și-or ce Român ar fi Roman,
Mare 'n războiu și pace...

Da, acvilă... Pasărea cea mare a Romii slăvite... a Ro-
manilor voștri, cei cu suflet de libertate... Că, Elinii ca Elinii,
dar ați fost, dar sînteți și voi oameni...

TUDOR

Și versuri la stemă... Cine le-a făcut?

EPISCOPUL

Ce știu eu! Le-a adus acum cîteva zileunul de la școală,
într'o ladă închisă. Este acolo un om ciudat, venit din Ar-
deal, nu de mult, Tu nu calci pe acolo. Nici eu: noi, popii
greci avem școala noastră, Panepistimiul lui Caragea. De ce
mi l-au adus mie nu pot să știu... Se vede că sînt și eu de

aceia pe care nu-i înșeală gluma... Or fi știut că vii aici, că te așteptăm la Mitoc, că ai fi omul zilei de astăzi.. Tu ieai-l, se vede că era pentru tine...

(Tudor îl sărută și se înfășură supt haină cu dînsul.)

TUDOR

Așa se vede că pentru mine era. Ori cum din ceasul acesta pentru mine este.

EPISCOPUL

Și, fiindcă pleci, nu te las până n'om bea un pahar din vinul acesta românesc, în care a trecut parcă sîngele ce s'a vărsat aici veac de veac pentru libertatea creștinilor și fericirea tuturor oamenilor...

(Gătește paharele. Bate din palme.)

Să vie psalți, de o cîntare. (către Tudor.) Face bine la drum...

(Cîntăreții vin. Cîntă o daschologie de Dosoftei: La apa Vavilonului.)

TUDOR

(Ascultă dus pe gînduri. Cînd se pomenește numele lui Dumnezeu face cruce. Apoi, ajuns către dînsii.) **Intr'un ceas bun și cu noroc!** Acuma v'aș ruga de un cîntec de la noi.

PSALTUL

(Se desface, iea loc lingă dînsul și începe.)

Bate-i Doamne pe ciocoi,
Cum ne bat și ei pe noi,
Mugur, Mugurel.

TUDOR

Mai zi-i. (Repetă. Tudor îi face un semn.) De unde ești d-ta?

PSALTUL

De la Cloșani.

TUDOR

Cînd ai venit?

PSALTUL

Cu o zi înnainte de plecarea d-tale.

TUDOR

Oamenii sînt la locul lor ?

PSALTUL

Sînt.

TUDOR

Bine. (Către episcop, plecînd capul.) Binecuvintează părinte.

EPISCOPUL

In numele Tatălui, al Fiului și al sfîntului Duh.

ACTUL IV

Casa lui Golescu la Belvedere, în București

SCENA I

Petrachi Poenaru, notarul lui Tudor, Un pandur (de pază.)

POENARU

Și vă place aici în București, Voicule!

PANDURUL

Să-ți spun drept, calemgiule, nu prea. Nu răsuflă... Și n'ai pe ce-ți răzîma ochii... Și apa asta cu cîte dau într'însa, o scursoare, domnule... Și nici cum vorbesc oamenii nu-mi place... O dau pe grecește, și nouă nu ni plac Grecii! Că vezi de aia ne-am ridicat noi și am venit aici, ca să nu mai fie.

POENARU

Numai Grecii!

PANDURUL

Greci, boieri, tot una... Tot ciocoi pun pe capul nostru... Tot bir, tot caznă, tot nevoie... Numai maica șarpelui știe ce am pățimit noi de-am pornit cu Tudorel într'acoace, la un loc cu soare și cu praf, de-ți curge apa de supt căciulă și se face pe obraz noroiu de să-l iai cu mîna... Acuma așa ne-a spus Domnul că ne-am curățit de așa oameni, că n'or mai fi, și-om putea să ni facem viața în pace, să ni odihnim bătrînețele și să aibă parte copiii de alt traiu.

POENARU

(șiret) Care Domn, Voicule?;

PANDURUL

Care Domn! Parcă d-ta nu știi... Domnul care este acuma,

pe care l'am pus noi peste boieri și peste greci, Tudorel, — Domnul Tudor...

POENARU

Păi cînd l'au pus Domn, Voicule? Că eu n'am auzit să se fi făcut alegere, să-l fi dus la biserică, să-i fi făcut molitvă, să-i fi pus cunună, să-l fi purtat pe uliță cu alaiu.

PANDURUL

Ce tot zici și d-ta? Parcă unde ai fost? N'ai fost tot aici? De ales, l'am ales noi, l-a sfințit Dumnèzeu dragul și i-am făcut un alaiu ca acela, cum n'o mai fi fost la alt Domn dela Negrul cel vechiu, din Mehedinți, până aici, unde ne găsim acuma.. Și, cînd a intrat, jupîne, ce frumuseță! Parcă se desfundase Oltenia, erau cinci județe în păr, numai zăbune albe și căciuli și flinte, iatagane, coase, seceri, care cu ce-a putut, că așa se cade cînd chemi la adunarea norodului un om ca dînsul... Și el în frunte cu surguciu alb la ișlic și mantie pe umeri... Și crunt, cum îl știi... Un boier de zare n'ai fi văzut, nu ca acum, cînd ne iau în picioarele cailor dacă dau drumul la calește pe pod. Parcă ar fi domn de-al lor... tot de-al lor, nu de-al nostru... Știi că unii vream să fie și cu lăutari, că avem destui de se țin după noi, după cum e țiganul. Da' el n'a vrut. Zicea că's vremi grele și primejdii. Grele or fi că nu le-am grămădit noi, dar, cît despre primejdie, doar de aia sîntem aici... Că, de alta, de ce?

POENARU

M'am lămurit, Voicule. Acuma tu fă-ți paza, că noi avem alta de lucru: gătim Divan.

PANDURUL

Să mă ierți, dar Divan cu cine? Că pe noi cînd ne-a luat Tudorel, ni-a spus că s'au încheiat Divanurile și venim la rînd noi, cu Adunarea... Și acuma, va să zică iar... Că, întreb eu: Divan, da' cu cine?

POENARU

Zi, Voicule, cu dracul să-l ia... Că nici eu n'am alt răspuns să-ți dau.

PANDURUL

Atunci am înțeles... Dar nu-i bine.. Zău nu-i bine, ju-pîne... Ai să vezi, d-ta... Toată oastea zice că nu-i bine. (ese.)

POENARU

Parcă eu zic altfel! Dar așa sînt lucrurile. Cine l'a băgat aici în tainița fiarelor, în culcușul vulpilor, în gura lupului... Au nu-și are fiecare loc molima lui și de cine se bagă acolo, se și prinde!... Decît București mai bine Boierești i-ar zice, că altă buruiană pe aice nu poate să crească și bradul de la munte dacă-l aduci și-l sădești, buruiană se face, de-o poji călca în picioare.

SCENA II

PANDURUL

Jupîne, a venit un boieraș grec, și zice că să-i dau drumul la Tudor... Eu nu-i dau drumul în ruptul capului, că ăștia-s ai dracului: nu știi la ce vine... Vezi d-ta de el: face să-l vadă Domnul ori ba... Cu așa lucruri bune nu cred să vie...

POENARU

Adă-l la mine, să văd eu ce ne-a căzut.

(Pandurul aduce pe Levendachi)

LEVENDACHI

Kalimera, kalimera. Bine ne-am văzut.

POENARU

Dar tu ce cauți aici, loghiotate?... Ți-ai isprăvit școala așa de grabă?

LEVENDACHI

Nici mai răpede, nici mai încet decît tine... Că ni-am dat samă amîndoi că nu-i vreme de învățătură... Ne cere patria... Strămoșii ne strigă din mormintele lor... Umbrele eroice se poartă pe cîmpia Maratonului... La Termopile barbarii se gătesc în zadar să apere trecătoarea lui Leonida... Generosul sînge se mișcă iar în vinele urmașilor cari caută

străbuna glorie... Să-l fi văzut pe Aristia acum două luni, în fruntea băieților, cîntînd imnul sîntului nostru Rhigas... Priveliște care nu se poate uita o viață întreagă... Și deasupra tuturor steagul, steagul cu fenicul, ieșit din cenușă, viu, mîndru, zburînd cu aripile desfășurate... Poenarule, Poenarule, cum nu erai acolo... Cum nu ești acuma alături de noi (se apropie intim) Cine te-a băgat pe tine, pe tine fruntea clasei, în tabăra țeranilor? Ce, cu ei faci filosofie? Lor li grăești retoric cu frase sunătoare ca ale lui Demostene înaintea Mărei? Pe dînșii vrei să sprijini elefteria, mîndra elefterie pentru toate popoarele Răsăritului? Că nu, zău, uită-te la dînșii, cît sînt de urîți... De charaghioși, Poienarule... Barbari creștini, de-a dreptul.

POENARU

(bate din palme, apare pandurul).

Uite, Voicule, dumnealui mă întrebă lucruri la care eu nu știu să răspund.

PANDURUL

Care lucruri?

POENARU

Zice bre, că voi sînteți urîți și că-i vine a și rîde...

PANDURUL

Rîsul fiecăruia este la voia lui... Numai nebunii rîd fără voie, și dumnealui e om cu minte, dar urît am fost de cînd m'a făcut mama mea, că s'a uitat mult la un grec cînd mă avea, să ierfați, în pîntece, pe mine. Da'nu pentru că-i era drag de grec, că tată-meu era om de să se poată amoreza și o domniță, ci numai de caraghios ce era grecul, știți d-voastră cum sînt ei!...

POENARU

Destul, Voicule, a fost numai de atîta.... (Pandurul ese).

LEVENDACHI

Măi, tu ești al dracului... Adecă în pofida cui a spus el vorbele celea?

POENARU

Știu eu? Aș zice să-l întreb. Dar mai bine mi-ai spune ce cauți tu, căruia nu-ți plac țeranii, în tabăra lor?

LEVENDACHI

Aduc o scrisoare.

POENARU

O scrisoare? Tu ești, va să zică, diplomat în lege! Și dela cine?

LEVENDACHI

Nouă nu ni se spune nici ce cuprinde scrisoarea, nici măcar cine o iscălește. Că doar nu e obor....

POENARU

E cafenea subțire....

LEVENDACHI

Tot e mai bine. Fiindcă lucrurile adânci se fac cu so-coteală. Și noi facem lucruri adânci...

POENARU

Noi stăm să ne batem....

LEVENDACHI

Cu turcii... Faceți bine... Și noi o să ne batem, dar mai firziu. Oastea nu e gata, afară de a voastră care e gata dar nu vine cu noi. (grăbit) De ce nu veniți cu noi, frate?

POENARU

N'am spus nici că venim, nici că nu venim... Să vă vedem întâiu oastea: cum e. Ne potrivim? Nu ne potrivim?

LEVENDACHI

Voi să vă potriviți după noi? Dar pentru aceea l'ați putea lăsa pe slugerul. (Poenaru se mișcă) Nu, nu, că nu-l vorbesc de rău.... L'am văzut, om voinic, frumos și ai zice că se bate bine... Dar nu știe să vorbească cu lumea... Asta'i! Să vezi, Beizadeaua general rus deprins cu disciplina, o mină a pier-

du'o în lupta cu Napoleon. Dar mai presus de toate e sângele grecesc subfire.... Ce faţă, ce mişcare, ce purtări! Vrednic este de Împărat, Poienarule, vrednic....

POENARU

Îl ştiu pe Ipsilanti, feciorul Văcăreascăi.

LEVENDACHI

Ce Văcărească... Năamul tatălui. Viţă de Asia, nobilă, mîndră.. Secretarul lui spune că are sânge împărătesc.... Unde mai găseşti altul? Şi frajii, frajii lui, tot așa... Ce flăcăi!

POENARU

I-om vedea la treabă. Deodată mergi de te primbli prin Bucureşti.... Du-te de vezi pe Sava închis la Mitropolie, cercetează şcoala, care e închisă. Căci Tudor n'are vreme de nimic, face Divan....

LEVENDACHI

Cu boierii!

POENARU

Sigur că cu boierii... Da'cu cine vrei? Cu unul ca tine?...

LEVENDACHI

Dar boierii sînt cu noi.... Pot să-ţi arăt...

POENARU

Nu arăta. Poate că'i degeaba. Şi, oricum, noi nu schimbăm nimic.

LEVENDACHI

Atunci, spre seară?

POENARU

Da, spre seară. Până atunci se mîntue Sfatul. (se aude Tudor strigând: Petre.) Îndată întră divanul.

SCENA III

*Tudor, Brîncoveanu, Golescu, Rasti, Filipescu-Vulpe,
alți boieri, Poenaru.*

FILIPESCU-VULPE

Lucrurile grăbesc. Turcii ar fi pe marginea Dunării. Cei dela Rusciuc au trecut apa. Silistrenii se gătesc cu pașa. Nu încape zăbavă. Să începem Sfatul. Binele țerii atîrnă dela hotărîrea noastră. Fiecare să-și ia răspunderea pe sufletul lui. Tovărășie de asta nu se încape. Fiecare stă singur înaintea lui D-zeu. Și numele fiecăruia stă osebit în tablele istoriei..

TUDOR

Vă rog, poftiți, boieri D-v.

RASTI

Poftește d-ta, cum să-ți zic: comandirule. Fiind-că în puterea d-tale și a oștii d-tale sîntem cu toții. Viața noastră în mîinile d-tale stă. De aceea noi vorbim ce-om vorbi, dar să se știe bine că nu noi ne-am adunat de voia noastră, că n'avem nimica de cerut nimănuia, că am fost mulțămiiși cu ce ni s'a dat până acuma și că împotriva revoluției nu stăm — dacă D-zeu o îngăduie — dar că n'am făcut'o. Sîntem niște bieți boieri dintr'o țară robită. Turcii de o parte, beizadeaua de alta. Aice, dumnealui. Noi să ascultăm și, cînd s'o lămuri ceva, să ni se dea înscris la mîină de unde vine..

TUDOR

Înscris vă dau cît vreți. Eu nu mă ascund. Dar vreau să știți că aici nu e silă. V'am chemat ca să vă știu sfatul. Aici nu e răspundere în înțelesul dumisale, fiindcă răspunderea nu e a cui zice, ci a cui face, și singurul — o știți bine, — sînt eu.

BRÎNCOVEANU

Eu cred — și ca mai bătrîn încep sfatul, precum și ca unul care am avut doi Domni drepți din neamul meu, și unul cu feciorii lui a sîngerat pen!ru lege, eu cred că nici o vreme

nu-și poate lămuri ale sale decît prin alăturare cu altele, prin paradigmata. Știut este însă că locurile acestea nu se pot împotrivi... Le biruie cine vine din jos... Așa a fost totdeauna dela Decebal Craiul Dacilor pe care l'a răpus Traian până la Domnia ceia dintăiu ai noștri cari n'au putut să fie piept Turcilor.

TUDOR

Dar Rușii ?

BRÎNCOVEANU

Rușii? Dar unde ți's Rușii, slugere? Stăteam să primim acuma pe Impăratul rosienesc. Parcă era să se îndeplinească făgăduelile făcute de Ecaterina părinților noștri. Și iată, d-ta ești aici, beizadeaua la Tîrgoviște, Turcii la Rusciuc, la Silistra, la Vidin, și nici picior de ostaș împărătesc... Nici zvon de venirea lor. Este o înșelăciune, o mare înșelăciune la mijloc. Pinis a fugit cu pribegii, țara e în risipă. Ce ne facem? Că oare ai d-tale pot să ne apere? Vezi d-ta un lucru ca ăsta?

TUDOR

N'am venit să răspund, ci să întreb. Nimeni dintre Dy. nu știe ce este oastea și ce suflet i se cere ca să biruiască. Ale mele lăsa-ți-mi-le mie... Cu țeranii ăștia s'a ținut țara, ori de-ați fost buni ori de-ați fost răi.

BRÎNCOVEANU

Ori de am fost proști și am crezut. Ori de-om crede și acuma? Dar bine, d-ta, puternic cum ești, dar care iești un boier ca noi, oricare ni-ar fi rangul...

TUDOR

Pe-al meu îl știi, pe-al celorlalți mi-l aduc aminte. Nu mi se poate cere mai mult.

BRÎNCOVEANU

D-ta nu vezi că nația asta nu mișcă? I-ai strîns eri, îi vei pierde mîni. Dar cu ăștia nu batem pe Pașa dela Silistra.

TUDOR

D-ta, nu. Și nici eu cu oameni ca d-ta, Bane.

BRÎNCOVEANU

Dacă e vorba să aud unele ca acestea, de ce m'ai chemat? Îngăduie-mi să plec, chiar dacă m'ar aștepta afară pandurii d-tale, căroro li miroase rău boierul.

TUDOR

Pandurii miei fac ce li spun eu, și atîta.

UN BOIER

Cît o mai ținea și aceia...

TUDOR

Ține și dacă îți zădări D-v. Țeranul are credință.

GOLESCU

Să mi se îngăduie să vorbesc și eu. Întăiu d-tale, Bane, fi-oi spune, și apăsât, cum mă știi că vorbesc, că nu sufăr să mi se batjocurească neamul.

BRÎNCOVEANU

Al dumitale e?

GOLESCU

Și al oricui știe să'i păzească cuvenita cinste. Al celorlalți nu, chiar de-ar fi dat, nu doi Domni, ci douăzeci. Am eu credință că lucruri mari or să se facă printr'însul; așa de mari că v'ați minună cu toții, dacă ar fi graiu de prooroc să vi le spuie cu deamănuntul. L'am înjosit cum l'am sărăcit, l'am ținut în întuneric și neștiință a toate, noi: noi toți. Am greșit, am greșit greu, și noi și părinții noștri, și cîți au mai fost aice cu putere asupra lor. Dar adevărul acesta este și aici Banul are toată dreptatea. Rușii n'au venit, Grecii au scopurile lor, care nu sînt ale noastre...

RASTI

De unde știi d-ta? Nu's tot creștini? Nu vreau binele

ortodoxiei? N'am trăit la olaltă atîta vreme? Nu e Vlahul din ranguri asemenea cu Elinul?

GOLESCU

D-ta o poți crede, fiindcă așa-ți place. Eu nu, și nici ceilalți frați boieri. Și mă întorc iarăși la cuvînt. Aș vrea să ne batem, dacă am putea și am răzbi la capăt bun, dorit de noi toți de o potrivă. Da, de o potrivă, Comandire. Dar nu se poate.

TUDOR

Și, dacă aș crede și eu așa, ce să fac?

GOLESCU

Vorbesc eu acum. Ce să faci? D-zeu să te lumineze! Eu iată ce zic: Dă-te d-ta pușintel la o parte. Dă-te la munte, dă-te peste Olt, dar noi vom încerca; ne vom ruga, vom cădea în genunchi... Nu te smintești d-ta, ci noi.. Din păcate sîntem deprinși... Și, dacă tot n'om scoate-o la capăt, vii d-ta din sus și-i face ce vrei. Arzul îl și am. Ia-l. (cetește.) Prea Înălțatule și milostivule Pașă, Efendi al Giurgiului. Rîvna, credința și supunerea noastră și a strămoșilor noștri către puternica, milostiva și a noastră hrănitore Împărăție, au fost, este și va fi în toată vremea cunoscută și mărturisită. Dar, fiindcă acum s'a ivit mulțime de norod, într'atît pătimaș de jafurile și nedreptățile ce au cercat, încît au ajuns la cea din urmă deznădăjduire, și voiește a-și arăta plîngerile și tînguirile sale preaputernicei Împărății, și a-și dobîndi milă și dreptate dela milostivirea Împărăției, prin mijlocirea Înălțimei Tale, ce ai arătat către țară într'aceste răzvrătiri, ne rugăm cu umilință să te milostivești, de a ni se trimite fără zăbavă un Efendi din cei mai de aproape credincioși și supuși ai Înălțimii Tale, carele să știe ori grecește ori românește, de va fi prin puțință, iar de nu, să știe și numai turcește, spre a da ascultare plîngerilor și dreptăților, ce cere acest ticălos și năpăstuit norod, credincios și supus prea puternicei Împărății, care plîngere ascultîndu-se de către acel Efendi să facă tacir către Înălțimea Ta, ca Înălțimea Ta, să

mijlocească cu milostivire către preaputernica Împărăție pentru el.

POENARU

(întră.) Consulul Udrițchi se cere a întra, și chiar acum.

TUDOR

(către boieri.) D-voastră credeți că trebuie să între?

BRÎNCOVEANU

Eu, care sînt prințip de Imperiu și am moșiile mele la dînșii, la Austrieci, stărui să-l ascultăm. Mi-a fost prieten totdeauna. Numai lucruri bune ni poate aduce.

UDRIȚCHI

Mă închin d-voastră, boieri. Cui îi vorbesc?

GLASURI

Slugerului Tudor, d-lui ne-a chemat. Al d-sale e sfatul.

UDRIȚCHI

Atunci d-tale-ți voi da, în ființa dumnealor, a tuturor, sfatul din inima curată și prietenoasă pentru poporul d-voastră, să nu vă lăsați ispițiți la luptă cu Înalta Poartă. Nu veți fi ajutați de nimeni. Oastea grecească e numai o ceată de jefuitori. Despre Ruși să fiți siguri că nu vă vor ajuta. Iar, după cît pot judeca eu, căci din Viena n'am nici un fel de instrucții, Împărăția noastră e de partea Sultanului, fiindcă al Înălțimei sale este dreptul. Împăratul rusesc el însuși a șters pe Ipsilanti dintre generalii săi, și tot așa, îmi pare rău că ți-o spun, pe d-ta Slugere.

TUDOR

(hotărît.) O știu, dar—ți-o spun și dumitale,—nu mă aflu aici din porunca nimănui, ci în țara mea, cu sabia mea.

UDRIȚCHI

Te-aș ruga, pentru dumneata însuși și pentru țară să nu scoți sabia aceasta. Nu e vremea, faci un mare păcat. Ți-am spus: fajă de țară.

GOLESCU

Mai presus de noi înșine, mai presus de tagma din care facem parte, mai presus de orice legătură, de orice datorie, este ea: țara. Ai inimă și simți. Ai minte mare, Slugere, și poți înțelege.

UDRIȚCHI

Altfel eu n'am nici o însărcinare dela mai marii miei. Vorbesc numai ca un prietin vechiu și voitor de bine. Tra-ge-ți la munte ostașii, și la nevoie pasurile noastre se vor deschide ca să primim niște creștini nenorociți.

TUDOR

Dar eu nu sînt nenorocit, și fugar să fiu nu vreau. Fie ori cine, eu nu!

UDRIȚCHI

N'am ce spune mai mult și îmi dați voie să plec. (se duce.)

SCENA III

Aceiași, fără Udrițchi

TUDOR

Intre atîția boeri mari și nu este unul care să mă îndemne la luptă pentru cinste?

GOLESCU

În numele tuturoră îi spun că la o luptă pentru nimicirea ei, cu peirea boierilor și robia săracilor, nu. Noi ne vom îndrepta la Poartă cu această rugăminte a noastră. Să ne ducem, boieri, și rostul nostru s'a sfîrșit. (strecurîndu-se pe lingă Tudor, care-i privește desprețuitor, se duc.)

TUDOR (singur)

(Bate din palme). Petre!

SCENA IV

Tudor, Poenaru

(apare Poenaru).

TUDOR

Petre dragă, a venit ceas greu asupra mea.

POENARU

Boierii te lasă, stăpîne, Doamne.

TUDOR

Nu-mi zi Domn. Pe cine domnesc eu, cînd nimeni nu mă ascultă!

POENARU

Să te asculte: la ce?

TUDOR

În luptă pentru ispășirea păcatelor noastre.

POENARU

Greu lucru... Ai întrebat pe ostași?

TUDOR

Da, da, pe ostași. În ei mă încred... Să vie unul dintre ai noștri... Ai noștri cu adevărat.. Romîn, țeran,— nu gospodari... Să vie Ghiță Cuțuiu.

SCENA V

Aceiași, Ghiță Cuțuiu

TUDOR

(Singur.) Și, dacă nici ăștia nu vor, ce pot să fac, Doamne sfinte? În ce rușine mă cufund? (Cuțui apare.) Ghiță, ție ți-i să te bați?

CUȚUIU

Cu cine vrei, căpitane?

TUDOR

Să zicem cu Turcii!

CUȚUIU

Și cu Turcii... Ce mi-s mie Turcii? Ce-ți sînt ție? Nu ne-am mai bătut? Și cum? Pe vremea Rușilor.

TUDOR

Acum, Rușii nu mai sînt.

CUȚUIU

Dar inima noastră n'au luat-o cu dîșii?

TUDOR

Dar dacă nu vor boierii? Și nu vor. Nu vreau nici unul. Nici Brîncoveanu, nici Golescu. Mă lasă singur și se duc.

CUȚUIU

Ce-ai căutat dumneata la dîșii?

TUDOR

Se duc. S'au înțeleș cu Udrițchi. Și cu dracul s'au înțeleș. Scriu acuma la Turci. Se roagă de iertare. Trec pe lîngă mine ca pe lîngă un mort.

CUȚUIU

(apăsăsat.) Ce-ai căutat dumneata la dîșii?

TUDOR

Oastea sta gata să-i taie, să-i taie pe toți... Și pe cel mai blind... fără osebire. Zi și noapte mi-i cerea... Li se usucă limba de setea averilor sirînse tot dela săraci. Eu am zis: nu, și casele lor stau necălcate, averile lor întregi, un ban n'au dat pentru mine, pentru noi. I-am chemat la sfat, m'am închinat la dîșii. Mi i-am făcut stăpîni... Și acum....

CUȚUIU

(și mai apăsăsat.) Ce-ai căutat dumneata la dîșii?

TUDOR

Ah! sufletul meu mi l'au luat ăștia... Am venit cu sufletul

întreg și mi l'au fărîmat vezi tu, cum fărîm eu paharul ăsta. (ia paharul și-l sparge.) Eu nu mai sînt om întreg cum am intrat... O parte din mine a rămas zdrobită de dînșii.. Și, vezi, ce e mai strașnic, e că nu-i pot urî, căci poate au dreptate... Poate au dreptate (își lasă capul în mîni.)

CUTULU

(atent.) Dar ce ți-au spus grangurii?

TUDOR

Mi-au spus ce simțeam în mine, ce simt și acum, și ce mă covîrșește... Că peste noi toți, peste lupta care am început-o —mă știe Dumnezeu cu cîtă greutate și cu ce simț de răs-pundere,—peste viața mea și-a ta și-a tuturor, peste dreapta-țea țerănimii acesteia pentru care ne-am ridicat, este—țara. Și, vezi tu, cînd mi-a spus-o boierul acela bătrîn, cu carte multă și minte isteafă, parcă mi-a dat cu sabia peste mînă și mîna mi s'a făcut ca plumbul.

CUTULU

(aprinș.) Tudore, Tudore, ce-ai căutat aici? Cine te-a vîrît, cine ne-a vîrît, în iadul acesta de uneltiri, în cuptorul acesta viu de patimă și ură? Drumul tău nu era pe aici. S'o fi luat în largul țerii, pe drum slobod, printre sate albe, din om bun în om bun, dela un suflet curat la alt suflet curat, dela o vorbă bună la altă vorbă bună... Unde te-ai băgat, Tudore? Și acuma, după ce te-au înveninat ăștia, ce vrei să faci? Să te oprești în cale? De frica unei adunături de păgîni în stufișurile Du-nării să te dai înapoi? Să lași orașul acesta care te-a primit odată ca Domn, în sama cine știe cărui Grec venit deasupra sacilor cu bani din Țarigradul tuturor vînzărilor? Să dovedești înnaintea lumii că neamul acesta este un neam de nimica, gata să se oprească înnaintea celei dintăi piedici puse dreptății sale? Dar, să mă ierți, cel din urmă dintre ostașii tăi ar avea dreptul să-ți iasă înnainte, cu pușca în mînă și să te înt-rebe: pentruce m'ai scos din casa mea, dintre copiii mei și m'ai pus pe drumuri ca să isprăvesc de rîsul și batjocura oa-menilor?

TUDOR

Și tu ai vrea să ies înaintea Turcilor, așa părăsit cum sînt ?

CUȚUIU

De noi nu ești părăsit decît atunci cînd singur tu te vei părăsi, cum ai de gînd acuma.

TUDOR

(urmînd.) Bine, bine, pe voi vă știu. Aș merge peste dînșii... I-aș bate, m'ar bate... Poate că m'ar bate... Căci noi sîntem o mîna de oameni, iar ei o Împărăție. Și tu știi ce e mîna Turcului, cînd bagă sabia în țara creștină care s'a ridicat împotriva lui... Cum răspund lui Dumnezeu pentru țara asta?... Că noi asupra Grecilor am pornit, și, dracul, cu ajutorul bărboșilor ăstora, mi-a scos înaintea Turcimea...

CUȚUIU

Cu cine am pronit la luptă să isprăvim... Să-i trecem prin sabie... Să scăpăm odată sărăcimea de cine se hrănește din măduva ei... Să așezăm poporul în drepturile lui... Pe urmă vie cine-o veni, facă tot ce-i place, răstoarne-ne și pe noi peste cei pe cari i-am fi pedepsit de să se facă movila leșurilor până în cerul sfîntului... Că tot o să murim odată... Dar să știm măcar că am stîrpit din rădăcină buruiiana de care se înăbușa grîul curat al neamului.

TUDOR

Fiecare cu sufletul lui... Al meu nu mă îngăduie... Până unde m'a lăsat am mers... Mai departe nu... Fie ce-o fi, eu maica mea n'o dau la Turci... Scape Grecii, scape boierii, risipească-se dreptatea, nu'mi las țara în mînile Turcilor. Nu-mi vorbi nimic. Eu am poruncile mele la care mă'nchin. Nu dela voi a venit îndemnul să plec; îndemnul să merg peste trupul ferii nu-l pot primi de la voi. Să se tragă oastea în spre munți, acuma chiar. Cine vrea, iar cine nu...

CUȚUIU

Pe mine să nu mă ameninți, că mă știi cine sînt, și știi că dacă o fii una, eu merg. Dar tu din ceasul acesta te-ai îmbrăcat în cămașa morții.

ACTUL V

Tabăra de lingă Găiești. Spre ziuă.

SCENA I

Înaintea cortului lui Tudor

Dragu, Miu, Panduri

DRAGU

Și, zi, noi nu mai mergem de-acuma?

MIU

Păi cum să mergem, dacă Tudor nu vrea?

DRAGU

Dacă ce vrea atuncea? Să stăm aici cîtu-i ziua de mare și să numărăm muștele ce bizîie pe sus, cînd acasă mi se scutură grîul pe cîmp, că n'ajung femeile să-l adune?

MIU

O fi avînd el gîndul lui, că nu-i fi tu cu mai multă minte ca dînsul, că d'aia am zis noi Domn și Domn l-am și făcut.

DRAGU

Dacă e Domn, de ce și-a lăsat cefatea de scaun în mîna Turcilor? De ce a părăsit atîta țară pe mîna lor?

MIU

Ca să nu se prăpădească și cealaltă, că, așa cum ni-au pus gînd păgîinii, se topia toată de-avalma.

DRAGU

Și, vezi, acuma cum ni pierdem zilele de-a surda pe aici, măcar să avem hrana noastră, de laăștia cari prea hu-

zuresc în fața noastră... Avere de haram grămădită de la bunic la părinte, de la părinte la fiu... Nu-i păcat de Dumnezeu să se resfețe așa, în ciuda voinicilor noștri? Dar numai să te afle că te-ai atins de ceva, și să vezi apoi ce pași... Uite colo, lângă focul cel mare.

MIU

Un om spînzură de crăci... Dar tot nu te-ai deprins cu de-al de astea?

DRAGU

Cum să mă deprind, măi frate-mieu, cînd cei ce se spînzură nu sînt niscaiva păgîni de cari n'are de ce să-ți fie milă, ci frățiori de-ai noștri, băieți tineri și frumoși, de să te tot uiți la dîșii? Și iacă, pentru o nimica toată, cum se face la orice oaste — că am mai apucat eu răzmerițe și războaie — l'au și ridicat de funie... Țasta e flăcăul cel frumos, bălan, care s'a abătut la coșarele ciocoiului...

MIU

Cel cu pletele ca de aur, de ne miram ce mîndre erau.

DRAGU

Taman acela... Și avea dreptate... Dece să stea el flămînd cu afîta bogăție la nasul lui? l-a dat brînci inima și... Apoi uită-te ce s'a făcut acuma din tinerețele lui... Nespo-vedit, necuminecat, fără maică-sa care l-a născut, lângă dînsul... Judecă și dumneata că ești om...

MIU

(pe gânduri)

De ăsta adevărat că e păcat mare.

DRAGU

(iute) De ăsta și de alții... Nu-i zi să nu-i dumice așa... O să rămîie de la o vreme singur singurel.. Știi ce are supt pat, unde se lasă scoarța până la pămînt?... Tot cîte un ostaș proaspăt tăiat... Numai ce face un semn Sîrbului, calăului, și

s'a sfîrșit cu o viață. Nici Domnii străini nu canoniau așa norodul nevinovat..

MIU

la vezi să n'ajungi și dumneata unde au ajuns alții... Că ar fi avînd, se spune, iscoade de-i spun toate.. Nu-i lucru să-i rămîie ascuns... Strașnic om: e de-ai noștri și par'că n'ar fi de-ai noștri... În ce l'o fi scăldat maică-sa, că zice că glonțul de el nu se prinde...

DRAGU

Eu n'am văzut om care să nu-și plătească odată și odată păcatele lui... Și eu i-aș spune-o și lui în față că n'am ce căuta aici, că e mai bine ca lordachi să ne ducă unde o ști el..

MIU

La Greci?

DRAGU

(insinuînd) Ei, la Greci! Vorba e, îți plătește Grecul? Te lasă Grecul slobod să-ți cauți și tu o firică de mîncare mai bună? Asta e! Dar nu tot chin și chin, post și post, moarte și moarte... Eu îți spun drept, îl las... Merg la el și-i spun cum te văd și te aud și știu că Miu te chiamă, că-l las... Apoi facă el ce-o vrea...

SCENA II

(Ușa cortului se desface. Apare Tudor... Cei doi se dau grăbiți în lături, ca înaintea unei năluci. Tudor merge îngîndurat spre partea lor).

TUDOR

(singur) Că nu se mai sfîrșește noaptea asta... Ce grea a fost!... Parcă toți morții ăștia m'ar fi apăsat pe piept... Și ce sînt eu vinovat că nu ascultă, că jăfuiesc, că-mi fac oastea de rușine, că ajung vrednici de osînda cea de pe urmă... Trebuie să se sfîrșească odată... (dă cu ochii de trupul cel spinzurat). Străjer! De ce l'ați pus drept înaintea mea pe ăla cu pletele

de femeie plăvișă? Aici v'am spus să-l spînzurați? Duceți-l de aici unde și-a făcut fapta în livada ciocoiului! Am eu destule griji și fără socoteala păcătoșilor acestora de care mă tot împiedec... Să vie cineva din popi aicea la mine.

(Ostașii aduc un călugăr).

SCENA III

Tudor, Schimnicul

TUDOR

A, schimnicul de la Dîmbovicioara. (către călugăr.) Șezi, părinte. Să-mi spui un lucru. Crezi sfinția ta în visuri?

SCHIMNICUL

Unele sînt de la Dumnezeu, altele de la dracul.

TUDOR

Dar eu de unde să știu cine le trimete?

SCHIMNICUL

Cele de la Dumnezeu te îndeamnă, ori te pedepsesc; cele dela dracul te ispitesc.

TUDOR

Apoi de la Dumnezeu trebuie să-mi fi fost, că uite ce am visat. Se făcea că era aice maică-mea, Dumnezeu s'o ierte, și se uita la mine lung, parcă mă chema la dînsa, ca pe vremuri. Că ei nu-i plăcea să vorbească: spunea toate din ochi. Și iacă un balaur mare negru că venia către mine. Iar jurîmprejurul meu stăteau tot făpturi nevinovate care de spaimă se dădeau înapoi și strigau. M'am gîndit să mă dau și eu înlături, dar dihania ar fi dat între lumea aceia multă, speriată; și-mi era frică și de maica. Atunci i-am ieșit înna-
inte, dar, până să-i ajung în față, m'am și simțit cuprins și strîns. Dar strîns așa că și acuma numai gîndindu-mă mi se curmă răsufierea.

SCHIMNICUL

(încet) Dumneata căpitane, ai într'acestea o înștiinșare...

Ți-a trimis Dumnezeu o solie.. Ține-te de dînsa.. E greu să te faci jertfă pentru alții, dar, cînd este porunca de sus așa, trebuie s'o faci.. Eu nu știu nici ce vrei cu oastea dumitale, nici pe cine vrei să aperi, nici cine-ți poartă dușmănie.. Dar sînt lucruri care nu se pot înlătura.. Dumneata ține-te cu sufletul curat, că nu știi cînd vine ceasul Domnului pe care eu îl aștept cu atîta rîvnă să mă izbăvească și nu vine, iar altora mai tineri li sosește peste așteptare.

TUDOR

Eu, părinte, mă simt drept înaintea lui Dumnezeu..

SCHIMNICUL

Dar morțile cumplite ce faci, de oameni necuminecați, neîmpărtășiiți, acelea ce sînt?

TUDOR

(se ridică) Sînt datorია mea pentru crușarea acestei țeri..

SCHIMNICUL

Să le faci cu măsură, căpitane, că omul e supus greșelilor și pedeapsa cea mare vine dela Dumnezeu, care nu te cere pe dumneata pedepsitor în locul lui. Ține minte vorba mea.. Se face ziuă.. Dă-mi drumul la ale mele.

TUDOR

(împăcat) Du-te cu Dumnezeu, și roagă-te de iertare pentru mine.

SCHIMNICUL

Dumnezeu să te ierte, fiule, și nu mai greși. (iese.)

SCENA III

Tudor, Străjerul

TUDOR

Străjer! (străjerul intră îngrozit) Oastea să plece în spre Olt.. (în sine) Mi-e dor de casă.. Mă trage inima la locurile mele. Parcă mă cere pămîntul.. Chiamă căpitan ii..

STRĂJERUL

Tabăra e goală, Doamne...

TUDOR

(uimit.) Cine a poruncit ?

STRĂJERUL

Dracul din ei a poruncit... Că de un ceas nu fac alta decît se dau în lături și cîrlesc... zice că-i omori, și ei vreau să trăiască... Îi flămînzești, și ei vreau să mănînce.. Iartă-mă ce spun, că așa e... Se golește tabăra...

TUDOR

Las' că-i învăț eu... Chiamă pe Sîrb... Are crîngul atîtea crăci cîte spînzurători trebuie... Și unde se duc? Se împrăștie?

STRĂJERUL

Nu, se duc la Greci... Cu Prodan, cu Machedonschi, cu toți... Și Iordachi...

TUDOR

Iordachi ?

STRĂJERUL

Dumnealui Iordachi e aici, cu zece călăreși lîngă dînsul.

TUDOR

(liniștit de odată.) Am înțeles, să vie.

SCENA IV

Tudor.

TUDOR (singur.)

Să vie! De ce n'ar veni? Fiecare om își are ceasul lui la datoria lui pentru care răspunde înaintea lui Dumnezeu. Ceasul meu l-am avut; acuma e ceasul lui. (se aud trecînd ostașii chiuind: La jaf, la jaf. Uite ciocoiul; pe el mă! E foc. Maica Sfințului Ilie.) (Tudor tresare) Ce înseamnă asta? Jaf supt porunca mea?

Jaf pe obrazul meu? Sărăcire țerii pentru plăcerea desfrînată a clipei? Las'că vă arăt eu vouă... Asta-i oaste și eu nu sînt gazdă de țîlhari (Strigă) Străjeri! [nu răspunde nimeni] Așa-i. M'am crezut viu, eu cel mort; cel ucis de ai mei pe la spate, mișelește, pe bani. Iudo!

SCENA V

Iordachi, Tudor.

IORDACHI

Am venit.

TUDOR

Ai venit.. Dumneata ești cu simbrie.. Ai stăpîn și vii în numele lui..

IORDACHI

Da, am stăpîn și-l slujesc până la moarte. Așa sîntem noi.

TUDOR

Dar dacă stăpînul e nebun? Dacă strică o țară? Dacă primejduiește un neam? Dacă tulbură liniștea oamenilor săraci? Dacă în numele libertății aduce robia cea mai rea, robia răscoalei oarbe?

IORDACHI

Beizadeaua nu e dintre aceia. El vine de sus și hotărîrea pe care o aduci nu e a lui..

TUDOR

Da, da, e a cui n'a venit și nu va veni.. A cui ne bagă în foc ca să-și încălzească mînile la jăratecul nenorocirii noastre. Eu nu merg cu Ipsilanti.

IORDACHI

Nu cu Ipsilanti: cu cineva mai tare decît dînsul..

TUDOR

(hotărît.) Mai tare aici în țara noastră?

IORDACHI

Mai tare în sufletul tău însuși...

TUDOR

În sufletul meu însuși? Și ce poate fi de cît (se oprește)
pămîntul?

IORDACHI

(scurt.) Da.

TUDOR

(aprins) Jurămîntul față de o închipuire... De închipuirea mea care m'a înșelat. De minciuna ta, care m'a rătăcit. Căci unde vezi o fărîmă de adevăr din născocirile ce mi le purtai înaintea ochilor? Unde-s oștile Împăratului? Unde-i mișcarea creștinilor? Unde-i sprijinul Europei celei iubitoare de oameni? Unde? Ce mi-ai dat, privește. [dă în lături faldurii cortului, o lumină roșie pătrunde.] Acolo e lagărul vostru care petrece, acolo e țara mea care arde. (tare.) Țara mea... Tu n'ai țară de și ești neamul meu... S'o fi avut, n'ai fi lăsat-o. N'ai fi luat lumea în piept, azi sluga unuia, mîni a altuia. O țara! Țara are pămînt bun de hrană, ceruri care varsă bielșug peste brazde, căsuțe de statornicie unde închid ochii aceia cari tot acolo și i-au deschis, are candelă nestînse la morminte vechi, țara are ce n'aveși voi, are Domnul ei: și, odată ce am fost, prin voia celor săraci, Domnul durerii și nădejdirilor, n'am în suflet alt jurămînt decît acela de a muri pentru țară, după ce pentru dînsa am trăit.

IORDACHI

Dar poate că vremea n'a trecut... Stăpînii sînt miloși... Tu ești un om tare... Te iubesc ai tăi...

TUDOR

Aceia pe care i-ai cumpărat..

IORDACHI

Și ei, cînd și-or veni în minți. Tudore, de ce nu vii cu noi?

TUDOR

Cu voi? Pe un singur drum fiindcă-mi sînt închise ce-lelalte. La moarte, și iute. Voia lui Dumnezeu s'a isprăvit cu mine; cu neamul meu însă ea începe de acuma.

CORTINA.

Lei25 Ramu